CİHAN HARBİ'NDE YILDIRIM

Yıldırım Ordular Grubu Başhekimi
Dr. Werner Steuber

Çeviren:
Bursalı Mehmet Nihat

Hazırlayan:
Samet Özdemir

ÖTÜKEN

YAYIN NU: 1733
KÜLTÜR SERİSİ: 972

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 49269

ISBN: 978-625-408-158-3

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Editör: Oğuzhan Murat Öztürk

Son Okuma: Hüseyin Özdemir

Kapak Tasarımı: Mahmut Doğan

Dizgi-Tertip: Mahmut Doğan

Kapak Baskısı: Pelikan Basım

Baskı: ANA BASIN YAYIN GIDA İNŞ. SAN. VE. TİC. A.Ş
Mahmutbey Mah. Devekaldırımı Cad. 2622 Sk.
Güven İş Merkezi No:6/13, Bağcılar / İstanbul
Sertifika Numarası: 20699 Tel: (0212) 446 05 99

İstanbul- 2021

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Samet Özdemir: 1995 yılında Manisa'nın Kırkağaç ilçesinde doğdu. İlköğrenimini Kırkağaç'ın Gelenbe Mahallesinde, ortaöğrenimi Kırkağaç'ta tamamladıktan sonra Aydın Sosyal Bilimler Lisesi'ni bitirdi. Lisenin ardından İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesine başladı. Fakülteye devam ederken bir yandan seminerlerini takip ettiği Kültür Ocağı Vakfı'nın KOCAV Bülteni ve Rengahenk dergilerinde yayın kurulu üyeliği yaptı. Kültür Ocağı Vakfınca düzenlenen Erol Güngör Makale Yarışması'nda, "Erol Güngör'ün Tarihte Türkler Adlı Eserinde İttihat ve Terakki Hakkındaki Görüşleriyle İlgili Bazı Değerlendirmeler" başlıklı makalesiyle üçüncü oldu. Türkiye Günlüğü dergisinde makaleleri yayımlandı. 2018 yılında hukuk lisansı diplomasını aldı. İkinci lisans eğitimine İstanbul Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Sosyoloji bölümünde devam etmeke olan Özdemir evli olup avukatlık mesleğini icra etmektedir.

Yayımlanmış Eserleri:
Samet Özdemir, *Telgraflarda Harp*, Doğu Kütüphanesi Yayınları, İstanbul, 2020.
Ahmet Cemal (Cemal Paşa), *Plevne Müdafaası*, Haz. Samet Özdemir, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2020.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ 9
BAŞLANGIÇ 13
BALKAN TRENİYLE İSTANBUL'A 17
YILDIRIMIN TEŞKİLİNDEN EVVEL
GEÇEN ZAMANDAKİ HADİSAT 20
GECİKMELER VE HAZIRLIKLAR 39
İSTANBUL VE ARDINDAN HALEP'E HAREKET 51
HALEP 60
ALMAN ASYA KOLU 75
OTOMOBİL İLE SURİYE VE FİLİSTİN'DEN GEÇİŞ 85
KUDÜS VE 3. GAZZE MUHAREBESİ 106
KUDÜS'ÜN DÜŞMESİ VE NABLUS 120
NASIRA, CEPHEDE KIŞ, ELHALİL 141
DÜŞMAN KUŞATMASI 158
SAVAŞIN SONU 171
SON SÖZ 183

ÖN SÖZ

Dünya milletleri için dört yıl, biz Türkler için on yıl süren Cihan Harbi'ni ya da eskilerin deyimiyle Büyük Harp'i evvela Filistin Cephesi, ardından da Suriye Cephesi'nde aldığımız peş peşe yenilgiler neticesinde elim bir bozgunla kapatmış olduk. Aslında mağlubiyetlerimiz harbin başında da mevcuttu. Mesela harpte ilk muharebemiz olan Sarıkamış Muharebesi'nde de mağlup olmuştuk. Yalnız bu muharebede "General Kış"a yenilmiştik. General Kış Tanrı'nın ordusunda bulunuyordu. Fakat Suriye-Filistin Cephesi'nde İngilizlere mağlup olduk.

Ne yazık ki ülkemizde bir türlü tarihe bir bilim nazarıyla yaklaşılamadığından, ilk mağlubiyetimiz Cihan Harbi'nin kahramanı Enver Paşa'ya, son mağlubiyetimiz de İstiklal Harbi'nin kahramanı Kemal Paşa'ya sayısız, hesapsız ve bizce en önemlisi hadsiz iftiralara sebep olmaktadır.

Dünyanın nice devletleri ve milletleri, büyük bir çabayla kendilerine kahraman ararken Türklerin yüzlerce kahramanını kendi elleriyle kirletmeye ve küçültmeye çalışmaları hakikaten hazin bir durumdur. İngiltere ve Rusya gibi büyük emperyalist devletlerin düşmanlarına -Enver Paşa ve Kemal Paşa- milletimizin de sıkı birer düşman kesilebilmesi, emperyalizmin en azından kültürel sahasına bizim de çanak tuttuğumuzun açık bir delilidir.

Başlangıcından beri bir kahramanlar geçidi olan Türk tarihinin en büyük, en feci ve en meşum mağlubiyeti Balkan Harbi'dir. Balkan Harbi sayısız kez hem Sarıkamış Muharebesi'ni hem de Suriye-Filistin muharebelerini örttüğü halde hiç dile getirilmemekte ve sorumluları aranmamaktadır. Onun yerine kahramanlarımıza hakaret edilen yenilgilerle kıymetli vaktimiz açıkça harcanmaktadır. Bu sebeple vaktimizin heba olmaması, Türk tarihinin açık bir şekilde anlaşılabilmesi ve milletimizin zihninde yer edebilmesi için çeşitli kaynakların kullanılması elzemdir.

Cihan Harbi'nde Osmanlı'nın Almanlarla yaptığı ittifak neticesinde büyük bir askeri heyet Türkiye'ye gelerek harpte görev almıştır. Harbin sonunda ülkemizden ayrıldıktan sonra harple ve Türklerle alakalı birbirinden kıymetli eserler neşretmişlerdir. Bu eserler hem harbi Alman gözünden görmek hem de farklı bir gözden Türklere bakmak açısından son derece mühimdir.

İşte bu eserlerden biri ne yazık ki 1932 yılından beri hiç basılmamış, büyük harp tarihçilerimizden Bursalı Mehmet Nihat Bey'in çevirmiş olduğu, Yıldırım Ordular Grubu Başhekimi Doktor Werner Steuber'e ait elinizde tutmuş olduğunuz bu eserdir. Bu kıymetli eserle bir müzayede vesilesiyle tanıştım. Bu müzayedede kitabın Almanca baskısına rastlamıştım. Görünce son derece şaşırıp heyecanlandığımı itiraf etmeliyim. Hemen araştırmaya koyuldum. Eserin, Cihan Harbi'ni "Resmi Alman Neşriyatı" adıyla ele alan 36 ciltlik, 38 kitaptan oluşan büyük bir külliyat olduğunu öğrendim. Bu külliyat bugüne kadar Türkçeye hiç çevrilmemişti.

İçlerinden yalnız birini Yıldırım Ordular Grubu ile ilgili olan 4. cildini, Bursalı Mehmet Nihat Bey çevirmişti. Bu çeviri ise 1932 yılında Askeri Matbaa tarafından yayımlanmış, bulması neredeyse imkansız, okuması ise eserin dilinin eskiliği ve değişen onlarca yazım kuralı sebebiyle o nispette zordu. Bu eserin yeniden hayat bulması, geri dönüşüme gönderilmeden önce okuyucuyla buluşabilmesi için kolları sıvadım.

Evvela bütün metin tarafımızca tashih edilmiş; çoğul ekleri, eklerin birleştirilmesi, kalın ince ünlülerin yazımı gibi pek çok husus güncellenmiştir. Bu gibi hususlardan kaynaklanan akıcılığın zarar görmesi engellenmeye çalışılmıştır. Bunlar yapılırken eserin diline ve Bursalı Mehmet Nihat Bey'in çevirisine müdahalede bulunulmamaya özen gösterilmiştir. Metin içerisinden sadece çok eskimiş birkaç kelimenin yerine günümüz karşılığı yazılmış, anlamının bilinemeyeceğini düşündüğümüz kelimelerin ise anlamları parantez içerisinde belirtilmiştir. Bunun haricinde kitapta herhangi bir görsel materyal bulunmamaktaydı, okuyucuya sunulan tüm görseller tarafımızdan eklenmiştir.

Ön sözü bitirirken evvela kıymetli İrfan Paksoy'a teşekkür etmek isterim. Bu kitabın Türkçe çevirisinin künyesini kendisinin hazırladığı bir makalede gördüm. Eğer o makale olmasaydı bu kitap bu

kadar erken yazılamazdı. İkinci olarak kıymetli Süleyman Gümüş'e teşekkür etmek isterim. Mehmet Nihat Bey'in çevirisine onun sayesinde ulaşabildim. Açık yüreklilikle söylemek gerekirse o olmasa bu kitap meydana gelmezdi. Üçüncü olarak kıymetli eşim Binnur Vural Özdemir'e teşekkür etmek isterim. Kitabın tashihindeki yardımlarını görmezden gelmem mümkün değil, yardımı sayesinde üzerimden büyük bir yük kalktığını itiraf etmeliyim. Dördüncü olarak emek verip vakit ayırarak bu kitabı okuma zahmetinde bulunacak kıymetli okuyuculara da ayrıca teşekkür ediyorum. Son olarak ülkemizin dört bir yanından Cihan Harbi "cehennemine" koşup Allah, vatan, namus ve ittihat için kıymetli canlarını feda eden bütün ecdadımıza sonsuz teşekkürlerimi sunuyor ve rahmet diliyorum…

Samet Özdemir
sametozdemir45@gmail.com

BAŞLANGIÇ

"Büyük Harbin Meydan Muharebeleri" ismi altında çıkarılmakta olan resmi Alman neşriyatının 4. cüzünü teşkil eden bu kitap, yalnız bir meydan muharebesinin değil, bütün bir harekat sahasının tarihinden bahsetmek itibarıyla neşriyatın takip ettiği çerçeveden dışarı çıkmış oluyor. Fakat cephe gerisindeki ahval ve şeraitin de mühim ve kati tesirler yaptığı bir Şark Seferi'nin mütalaası, hususi bir tetkik tarzının kabulünü icap ettirdi.

Şark'ta her harp gayet esaslı, fenni ve sıhhi hazırlıklara dayanır. İngilizlerin müstemlekelerdeki muvaffakiyetlerinin sırrı hep bu esasa riayet etmelerindendir. Filistin'de de bu kaide, ne kadar hakikate uygun olduğunu gösterdi. Fenni mütehassıs ve doktor, daha evvelden çalışarak hazırlık yapmadıkça Filistin'de en mükemmel kıtaların gösterdiği akıllara hayret verir derecedeki kahramanlıkların hiçbiri netice vermemiştir. Bundan başka bu harekat sahnesindeki muhariplerin en büyük kısmını vermekte olan Türkiye'nin kudret ve kabiliyetinin de hesapta doğru takdir ve tahmini lüzumu vardı.

Türk ve Alman muhariplerinin zaferi kazanmak için pervasız bir kumandan iradesine tabi olmak üzere müşterek bir idare altında kullanılmalarının ne dereceye kadar mümkün olduğu meselesi de hayli mühim bir keyfiyetti.

Bu münasebetlerin hakikatine nüfuz etmek isteyen bir müdekkik [araştırmacı] için harp hatıratı ve resmi neşriyat gayrikafi bir esas teşkil eder. Bilhassa harekat sahnesinin hususiyeti ve hadiselerin inkişaf [meydana gelme] tarzı sebeplerinden resmi neşriyat ancak noksan malumatı ihtiva

etmekte ve esasen membaların büyük bir kısmı da elden çıkmış bulunmaktadır.

Bu şerait altında kitabın müellifi Doktor Bay Werner Steuber'in Alman resmi vesaikine kendi kişisel hatıralarını ilave etmek suretiyle Filistin'deki vakayi ve hadiseleri esaslı ve muvafık bir şekilde toplamak ve tertip etmek teklifi, Harp Tarihi Komisyonunca memnuniyetle kabul edildi.

Bu suretle meydana gelen bir eserin Filistin Cephesi'nin o zamanki feci çözülüşüne sebep olan müessir ve amiller hakkında tarihi ve kati bir son hüküm teşkil edemeyeceği Komisyonca malumdur. Filistin Cephesi'nin o çözülüşünün, Büyük Harp'in akıbeti üzerine yaptığı tesir bugün birçok noktalardan henüz layıkıyla takdir edilmiyor. Bu hususta leh veya aleyhte tamamıyla doğru bir hüküm verebilmek salahiyeti ancak Türk ve İngiliz vesaikinden de istifade etmek şartıyla yapılacak çok geniş bir tarih tetkiki faaliyetine bırakılmak lazımdır.

Harp Tarihi Komisyonu burada her şeyden evvel Filistin'de Alman kıtalarının ne gibi şerait [şartlar] altında muharebe ettiklerini ve vatandan uzakta ne tecrübeler gördüklerini ve ne kabiliyet gösterdiklerini açıklamaya ehemmiyet vermiştir.

Bu sebepten birçok yerlerde hatıra defteri tarzında vakayii doğrudan doğruya hikaye eden bir şekil kullanıldı. Bu hatıralar birçok seneler müstemlekelerdeki hizmet ve tecrübesiyle bu hususta bilhassa vukuf sahibi olan ve Filistin'de de mühim bir mevki işgal etmiş bulunan bir zata (Falkenhayn'a) ait olmak itibarıyla kıymetlidir.

Doktor Steuber [Ştayber] 1890 senesinde Wissmann ile beraber Alman Cenubuşarki Afrika Müstemlekesi'nde bulunmuş, zabit ve doktor sıfatıyla bu büyük kaşifin refakatinde büyük Arap isyanının bastırılmasında faaliyet göstermiştir. Vaktiyle yeni teşekkül etmekte olan müstemlekede üç sene çalıştı, Kilimancaro'ya gönderilen Wissmann

BALKAN TRENİYLE İSTANBUL'A

Berlin'de Friedriehstrasse İstasyonu'nda Balkan treninin kapısı, şark yolcusunun arkasından kapandıktan sonra yolcuyu bir istirahat ve emniyet hissi istila eder. Aynen bir deniz yolcusunun limandan çıkmakta olan gemi üzerinde vapurun kara ile olan son irtibatını teşkil eden merdivenin kaldırılmasında olduğu gibi… Asabı yoran acele ve gidiş gelişler arkada kalır. *"Artık birkaç gün için serbest hareket etmek ve karar vermek lazım gelmeyecek. İstanbul'a kadar bütün işleri başkaları yapacak,"* düşüncesi ne tatlıdır!.. Bunun neticesi karanlık istikbali de unutturan derin bir uykudur.

Macaristan'ın yakıcı güneşi 30 Ağustos 1917'de vagon penceresinden içeri doluyor ve Budapeşte cenubundaki Tuna bataklıklarına aksediyor. Geniş su satıhları üzerinde sayısız kuşlar var. Ufukta sabah sisleri arasında Puss'ta, eski meşhur bir kale Petrovaradin'den dumanlar çıkıyor. Sırp-Hırvat fesat ve ihtilalinin doğduğu yer olan Korlovik geride kaldı. Balkan treni gürültülü bir surette Sava Nehri Köprü'sünden geçiyor. Burada Tuna'nın suları birçok Avusturya-Macaristan kıtalarına mezar olmuştur. 1914 Kasım'da zafer neşesi içinde bulunan Sırpların topçusu, Kalimagdan tepelerinden ateş ederek asker dolu Avusturya tombazlarını batırmıştı. İntikam geç kalmadı. Mackense'nin dehası ve Alman askerinin cesareti harikalar gösterdi. Nihayet Sırp bayrağı kaleden indi. Bugün Obrenoviçlerin sarayı üzerinde Avusturya'nın sarı siyah bayrağı sabah rüzgarıyla dalgalanıyor.

Bundan sonra bir hatıra diğer bir hatırayı canlandırıyor. İşte şurada Avala Dağı… Eskiden Ehli Salip'in [Haçlıların] kanıyla yoğrulan Barbaros Kalesi'nin toprakları yeniden

YILDIRIMIN TEŞKİLİNDEN EVVEL GEÇEN ZAMANDAKİ HADİSAT

30 Ekim 1914'te Yavuz ile Midilli Türk bayrağı altında Alman mürettebatıyla Karadeniz'deki Rus donanmasının Boğaz'a karşı bir taarruzundan önce davranarak birkaç Rus gemisini batırdıktan ve Sivastopol'u bombardıman ettikten sonra artık zarlar atılmış sayılırdı. Türkiye Büyük Harp'e girmiş ve müttefiki olan Almanya'nın yanında mevki almıştı. İngiltere'nin zayıf olduğu anlaşılan Mısır ve Süveyş Kanalı'na karşı bir teşebbüs yapılmak isteniyordu. Bu hareket için gösterilen mahzurlara ve en evvel Rusya'ya karşı Karadeniz sahillerinden kuvvetli bir darbe vurmak tekliflerine Enver Paşa'nın metaneti galebe çaldı. Bu sefer planını mevkii fiile çıkarmak için hazırlıklar kasım ayı ortalarında başladı.

Türk Başkumandanlığının tasavvur ettiği hedef çok büyük ve uzaktı fakat muvaffakiyet halinde ele geçecek menfaatler, bu teşebbüs için icap eden fedakarlıklara bir telafi teşkil edecek mahiyetteydi.

Daha kasım ayında Cemal Paşa kumandasında yeni bir 4. Ordu Suriye'de teşkil edildi. Bu ordunun Erkanı Harbiye Reisi Alman Miralayı [Albay] Von Frakenberg idi. Hususi surette istihdam edilmek üzere Miralay Von Kress ile diğer yedi Alman zabiti de ordu emrine verilmişti.[1] Bunlar Kanal Seferi için lazım gelen hazırlıklara ve Kanal'a karşı harekatın idaresine memur edilmişlerdi. Filistin cenubundaki toplanma mıntıkasıyla taarruz hedefi arasında 150 kilo-

[1] Miralay Trommer, Bnb. Hinger ve Lanfen, Yzb. Hagen, Welsch, Gerlach, Helbey.

metre genişliğinde Sina Çölü imtidat ediyordu [uzanıyordu]. Kuvvetler bu çölü geçmeye mecburdu.

Yanaşık bir kıtanın mecburiyet dolayısıyla böyle tehlikeli bir teşebbüse girişmesi tarihte ilk defa görülüyordu. Zira pek çok zaman evvel Ramseslerin, Kambyseslerin ve bundan sonra da Büyük İskender ve Yavuzların, geçen asır zarfında da Napolyon'un takip etmiş olduğu Elariş'ten itibaren Mısır'a doğru deniz kıyısını takiben giden kervan yolundan geçmek mümkün değildi. Denize hakim olan İngiltere harp gemileri bu yolu kapamakta ve bu suretle İngilizler kendilerini kafi derecede emniyette sanmaktaydı.

Miralay Von Kress, elde bulunan kısa müddet zarfında mümkün olan şeyleri yaptı. Diğer işler arasında mesela çölde suyun temini için 5.000 devenin tedarik edilmiş olması zikredilebilir. 20.000 mevcudunda olarak 1915 Şubat'ında Birüssebi'den beş yürüyüşte ve pek fazla zayiat vermeksizin çölü geçmiş olan kıtaatın yürüyüş kabiliyeti takdire şayandır.[2]

4. Ordu Kumandanı Cemal Paşa ve Miralay Trommer ve maiyetleri (önde solda)

[2] Bu yürüyüş hakikatte yedi sekiz gün sürmüştür. (ç.n.)

GECİKMELER VE HAZIRLIKLAR

"Harpte daima umulmayan şeyler zuhur eder [ortaya çıkar]." General Von Falkenhayn 1917 sonbaharında İstanbul'daki bir müzakeremizde bana, ordu başhekimine, evvela bu sözleri söyledi.

Saçları ağarmış olmakla beraber harp, Falkenhayn'ın harici görünüşünde büyük bir değişiklik yapmamıştı. Zeki gözleri eski cevvaliyetle bakmakta ve muhiti süratle kavrayarak muhakeme eder görünmekteydi. Bugün de Şark muamması karşısında hatta Falkenhayn gibi bir adamın bile endişeli bakışları görülüyor ve şu suali düşündüğü seziliyor: *"Uzaklarda, Asya bozkırlarında acaba harp talihi bana ve benimle beraber bütün Alman kıtalarına ne takdir etmiştir?"*

Harita üzerinde vaziyeti izah ediyor: Bağdat'a karşı tasavvur edilen büyük harekattan şimdilik vazgeçildiği anlaşılıyor. Düşmanın tespiti için Fırat ve Dicle cephelerinin takviyesi mukarrer [kararlaştırılmış]. İngilizler, Filistin Cephesi'nde fevkalade bir faaliyet gösteriyor. Filistin Cephesi karşısında İngilizler toplanıyor. Casusların tahrikatı ve birçok para feda etmek suretiyle Havran Arapları isyan ettirilmiş, belki Yafa bu anda tehdit altında bulunmaktadır.

Bu şartlar altında Bağdat'a karşı bir teşebbüsün sağ yanını ciddi bir tehlike tehdit eder. Bu vaziyette her şeyden evvel Gazze Cephesi'nin takviyesi mühimdir. Bu takviyeyi Alman Asya Kolu teşkil edecek. Suriye ve Filistin'in temini ve Türkiye'nin son şöhreti olan Kudüs'ün müdafaası lazım. Bunun için harp sahamız Irak değil, Suriye ve Filistin olacaktır.

— Paşa Hazretleri Kudüs'ü tehlikede mi görüyorlar?

— Kudüs'ü herhalde müdafaa ederiz. Mağlup olmadıkça bırakmayız.

Bu vazife tamamen yeni bir vazifeydi. Her şeyi yeniden düşünmek lazım geliyordu. General Von Falkenhayn 1917 Mayıs'ında Miralay Von Frakenberg ve Türk Başkumandanlığı Harekat Şubesi Müdürü Kaymakam Feldmann refakatinde olduğu halde Irak ve Sina cephelerinde şahsi ihtisasat ve intibalar toplamak için gezmişti. Şimdi bir taraftan Türk Başkumandan Vekili Enver Paşa ve Erkanı Harbiye Reisi Miralay Bronsart Von Schellendorf ile diğer taraftan General Von Falkenhayn ve Erkanı Harbiye Reisi Miralay Von Dommes ile Alman Başkumandanlığı arasında uzun boylu müzakereler başlamıştı. Bu müzakere ve münakaşalar hakikaten çok uzun ve sıkıcıydı. Bu gibi mühim ve kati işlerde Türkler kolay kolay bağlayıcı kararlar vermiyor. Bu sebepten çok zaman kaybedildi. Cenup hudutlarında yapılacak her türlü harekat ayrıca bir de hava ve mevsime bağlı olduğundan bu gecikmenin telafisi mümkün değildi. Harekat da aynı suretle sürükleniyordu.

Kreuznach'ta bulunan Alman Başkumandanlığı ile doğrudan doğruya görüşüp anlaşmak imkanı olmaması da bu gecikmelere ayrı bir sebep teşkil etmiştir. Enver Paşa ile Miralay Dommes'in şifahi beyanatı Kreuznach'ta Alman Başkumandanlık Karargahında ancak bu gecikmelerin bir kısmının önüne geçebilmişti.

Hicaz ve Filistin'in muhafaza edilebilmesi için en iyi çare Gazze Cephesi'nde düşmana taarruz etmekti. Fakat böyle bir taarruz için yenilmesi lazım gelen müşküller çok büyük olmakla beraber mahalli ahvale en iyi vakıf bulunan Cemal Paşa ile Von Kress Bey de taarruzun aleyhindeydi. Demir yollarının hali büyücek bir orduyu beslemek ve aynı zamanda taarruz için lazım gelen cephaneyi taşımak için kafi değildi. Taarruz halinde pek fena olan su vaziyetine bir dereceye kadar tahammül edebilmek için 20.000 saka devesine ihtiyaç vardı. Bu miktar deve ise memlekette tedarik edilemezdi. Hakikatte taarruz yapılıp çölde birkaç

İSTANBUL VE ARDINDAN HALEP'E HAREKET

Büyük Harp'in bir film gibi açılan safhaları insana ne kadar hayali tezatlar gösteriyor. On dört gün evvel Lorraine ormanlarında iken bugün Boğaz sahilinde, Tarabya'da Von Falkenhayn Hazretlerinin samimiyetinde, Yıldırım Grubu Kumandanı'na tahsis edilmiş olan bir firari Yunan banka direktörüne ait köşkteyim.

Tarabya'ya giderken otomobil derin fakat pek küçük olan İstinye Koyu'nun kenarından geçer. Goben ve Breslau Türk bayrağı altında fakat Alman mürettebatı ile yeni akınlara hazır bir halde burada duruyor. Bu gemiler Ruslar için korkunç bir düşmandır.

Falkenhayn'ın sayfiyesi [yazlığı] dik yamaçlı ve üzerinde Alman askeri mezarlığı olan bir tepeye dayanmış ve pek latif bir mevkidedir. Müşir Von Der Goltz Paşa da hayatın zahmet ve ıstıraplarından bu mezarlıkta dinlenmektedir. Boğaz'ın mavi suları üzerinden nazar Karadeniz'e ve Asya sahiline doğru uzanır. Tarifi mümkün olmayan güzel bir manzara! Eğer Karadeniz'in ayna gibi sathı parlamasa, Boğaz'ın iki kıtayı hem birleştiren hem ayıran sularına şimdi şu anda bir deniz tayyaresi inmemiş olsa ve Bitinya'nın [Kocaeli] Olymp'i göz önünde olmasa Rhin (Ren) Nehri sahilinde bulunulduğu zan ve hayali doğabilir…

Falkenhayn Hazretleri harbin aceleci ve sert hayatı, asabı yorucu meşgaleleri arasında kısa müddetler samimi arkadaş meclislerinde biraz dinlenmeyi seviyor. Böyle anlarda hizmete müteallik [dair] hiçbir mükaleme [konuşma] yapılamaz. Çok seyahat etmiş bir adam olmak itibarıyla ve parlak bir cemiyet hitabeti kudretine malik olduğu için bu içtimaların mihrak [odak] noktasını daima kendisi

teşkil eder. Esasen cemiyet azası insani malumatın hepsi kendilerine aşikar olan olgun insanlardır. Bugün için hatta Alman kolonisinden genç hanımlar da davetli bulunuyor. Kıyafet olarak beyaz yazlık elbise tespit edilmiş. Esasen Falkenhayn maiyet zabitlerinin iyi giyinmesine çok ehemmiyet verir. Çay; selvi, fıstık ve her dem taze manolya ağaçları altında içilir.

Garpta batmakta olan sonbahar güneşi, bütün bu güzel manzarayı kırmızımtırak bir aydınlıkla yaldızlarken şarktan, Karadeniz üzerinden de ay doğmaya başlar.

Birkaç saatlik zaman pek çabuk geçer. Mehtapta otomobil esrarengiz bir surette hışırdayan suların akıntısını takip ederek uykuya dalmış olan şehre döner. Hayal büyük bir hasret hissiyle vatana doğru ve daha ileriye Almanların düşman karşısında bulundukları Flander, Champagne, (Şampanya) Riga mıntıkalarına ve diğer yerlere doğru uçar. Bu "Büyük Harp" herkesin mukadderatını ne derece esrarengiz ve birbirinden farklı bir halde tespit etmiş...

Ertesi gün akşamüzeri eski İstanbul şehrinin sayılmaz derecede çok olan güzellikleri ve meraklı, görülmeye layık yerlerinde bir gezinti yaptım. Böyle bir gezinti Şark'ı tanıyanlar ve buraları bilenler için bile yeni zevkler veriyor. İşte mutekit [dindar] Müslümanların şimdi kemerleri altında namaz kıldıkları Valide Sultan Camisi ve yüksek kubbesi... Birçok kıymetli eşyalarla ve bilhassa halılarla dolu Kapalıçarşı'nın taş kemerleri, yarım bir karanlık ve loşluk içerisine dalmış dehlizleri... Fakat bu güzel malların fiyatı daha o zaman bile müthiş bir harp pahasına yükselmiş bulunuyor. Acemi nefer misafirhanesi ittihaz edilmiş olan [olarak kullanılan] Sultanahmet Camisi... Firavunların haşmetini görmüş olan Dikilitaş ve milattan 479 sene evvel Plateh Zaferi münasebetiyle Delf Apollo ilahına ithaf edilen üç başlı bir Hydra'nın[3*] yerden yükselen esrarengiz tunç sütunu... Ni-

[3] Efsanevi üç başlı yılan şeklinde bir ejder.

OTOMOBİL İLE SURİYE VE FİLİSTİN'DEN GEÇİŞ

Ekim ayı ortasında Halep'te General Von Falkenhayn'dan Suriye ve Filistin'de Kudüs'e kadar bir keşif seyahati yapmak emrini aldım.

Vazifem 600 kilometre imtidadında [uzunluğunda] olan memleketin sıhhi ahvalini tetkik, sıhhi istinat noktalarını seçmek ve hazırlamak ve Alman efradı için nekahethane olabilecek yerleri tespit etmekti.

Bundan sonra bütün karargah da Kudüs'e gelecekti. Cemal Paşa'nın Ordular Grubu Karargahını ziyaretinde seyahatinin hedefi hakkında kendisiyle görüşerek o zaman için Suriye'de şüphesiz en nüfuzlu olan bu zatın yardımını temine fırsat ve imkan bulmuştum.

4. Ordu Kumandanı Cemal Paşa

KUDÜS VE 3. GAZZE MUHAREBESİ

Büyük Harp Kudüs'te büsbütün tesirsiz kalmamıştı. Şehrin harici manzarasında bir değişiklik yoktu. Tepesi süslü bir taç gibi Davud'un şehri Yahuda Dağlarının kayalık tepesinde çıplak, kesik bir arazi üzerinde yerinde duruyordu. Şark, garp ve cenuptan burçlu pek eski kale duvarlarıyla çevrilmiş olan Kudüs Toplu, Kidron ve Hennom derelerine doğru keskin yarlar halinde inen bir kubbe üzerinde görünen ilk manzarasıyla her ziyaretçi üzerinde iyi bir tesir bırakır.

Fakat yarı karanlık dar sokaklardaki faaliyet harpten beri daha başkalaşmış.

Filhakika yine eskisi gibi Şam kapısı yanında portakal yüklü eşeğinin dibinde oturan fellah, dalgın nazarlarıyla gelip geçeni süzüyor; odun yüklü develer geçiyor; hiç sulanmayan caddeden beyaz kireç tozları kaldırıyor. Fakat bu malları pazarlık eden ve alanlar eskisi gibi Rus hacıları değil, Türk ve Alman askerleridir.

Kudüs bir seyyah şehridir. Şehrin Müslüman, Hıristiyan ve Yahudi ahalisi sulhte buraya gelen seyyahların parasıyla geçinir. Harbin başlamasıyla tedricen [yavaş yavaş] şehirde ticaret ve hayat da sönmüş ve açlık başlamıştır. Şehir şimdi korkunç bir sükut içerisinde.

Yahudilerin ecdatlarının eski payitahtının zıyasına [kaybına] ağladıkları "Şikayet Duvarı"ndaki matemleri acaba maziye mi yoksa gelecek felaketlere mi aittir, fikri hatıra geliyor. Türk silahlarının zaferiyle neticelenen 1917 Nisan 2. Gazze Muharebesi'nden sonra Filistin Cephesi'nde pek mühim hadiseler olmamıştı.

NASIRA, CEPHEDE KIŞ, ELHALİL

10 Aralık'ta Ordular Grubu Karargahı Nablus'tan Nasıra'ya nakledildi.

Nasıra, Cebeli Şeyh'in frenk inciri ve zeytin ağaçlarıyla donanmış yamaçlarında bahçeler içerisinde, güzel manzaralı bir dağ köyüdür. Ahalisi Samiri'dir ve daha İsa zamanında bile kavgacı ve kaba olarak tanınmıştır. Fakat Yıldırım Karargahında bu hususta şikayeti mucip bir hal olmadı. Mahalli memurları da daima nezaketli ve yardıma hazır bir muamele gösterdi.

Askeri ve cepheye nazaran mevkisi itibarıyla Nasıra mühim bir yer değildir. En yakın olan Afule İstasyonu İsrail Ovası'nda ve 10 kilometre mesafededir. İstasyona kadar dik iniş dolambaçlı bir cadde vardır.

Ekim ayının başlarında kış ve yağmur mevsimi başlamıştı. Cephe ile karargah arasındaki İsrail Ovası geniş bir bataklık haline gelmişti. Bu batak araziden araba geçmesine imkan yoktu. Yük otomobilleri günlerce bir noktada batıp kalıyordu. Afule yegane indirme istasyonu olduğundan ve demir yolunun kabiliyetsizliğinden erzak, cephane ve malzemenin büyük kısmını Şam-Taberiye-Nasıra yoluyla cepheye getirmek mecburiyeti nazarıdikkate alınırsa İsrail Ovası'nın bu vaziyetinin ikmal için ne derece mühim olduğu anlaşılır.

Emir ve kumanda, muhabere irtibatı ve kumandanlar tarafından cephenin nezaret altında bulundurulması işleri de aynı sebepten çok güçleşiyordu. Zira bir yağmur fasılasında batak geçilerek cepheye gidilebilse bile günlerce orada bağlanıp kalmak tehlikesi vardı.

SAVAŞIN SONU

Müşir Liman Paşa'nın 1918 Mart'ında Filistin'de kumandayı aldığı zamanki vaziyet kısaca şöyleydi: Denizle dağlar arasında iki taraf mevzi muharebesi halinde birbiri karşısında durmaktaydı. Yağmur mevsimi her iki taraf için de büyücek harekat ve teşebbüs imkanları bırakmıyordu. Fakat tayyare keşiflerine nazaran İngilizler, kendi sol cenahları gerisinde muvasala [ulaşım] ve irtibat yollarını ikmal için her vasıtadan istifade ederek hararetle çalışmaktaydı. İstasyonlar büyütülmekte, depolar tesis edilmekte ve caddeler tamir olunmaktaydı. Düşmanın son kati taarruzunu deniz ile dağlık mıntıka arasından yapmaya teşebbüs edeceği hemen muhakkaktı. İngilizler 20 Şubat'ta 20. Türk Kolordusunu Şeria Nehri şarkına attıktan sonra artık Şeria Vadisi'nden ehemmiyetli bir tazyik yapmamıştı. Yalnız zayıf İngiliz süvari keşif kolları Şeria'ya karşı ilerliyordu.

Enver Paşa'nın bir açıklaması üzerine General Von Falkenhayn ayrılmazdan biraz evvel vaziyet hakkındaki fikrini bildirmişti. Bu mütalaa kısaca şöyleydi: Düşmanın şimdilik büyük kısmıyla Şeria'yı geçerek yahut Şeria Vadisi boyunca şimal istikametinde taarruza devam etmesi muhtemel değildir. Düşmanın kendisine serbest hareket temin etmek için başlangıçta Kudüs şimal mıntıkasında cephemizi geriye atmaya teşebbüs etmesi ve bundan sonra kati neticeli taarruzunu deniz ile dağlar arasından yapması beklenilmelidir.

Bu sırada Şeria şark mıntıkasında vaziyet tehlikeli bir hal almaya başlamıştı. Arapların Hicaz Hattı'na karşı tecavüzleri her hafta daha artmaya ve tesir göstermeye başladı. Demir yolunun çok uzun olması ve muhafız kuvvetlerin

zayıf bulunması, tesirli bir korunma imkanı bırakmıyordu. Bundan başka 4. Orduya mensup olan bu demir yolu muhafızları Şam'daki Ordu Karargahından emir almaktaydı. Bu sebepten idarede gecikmeler ve emirlerin ulaştırılmasında ağırlık vardı.

Tafile teşebbüsünün hazırlandığı sıralarda bu mahzur kendini hissettirmişti. Bu sebepten daha şubat başlarında General Von Falkenhayn Şeria şark mıntıkasında yeni bir ordu kumandanlığı oluşturulmasını teklif etti ve Tafile'ye karşı yapılacak harekatın müttehit [birleşik] bir sevk ve idareye lüzum gösterdiğini, bunun ise Şam'dan yapılacak bir sevk ve idareyle temin edilemeyeceğini bildirdi. Kumanda değişiklikleri yapmak şüphesiz her zaman şayanı arzu bir şey değildir. Fakat burada vaziyetin er geç bunu icap ettireceği belli olduğundan vaktinde yapılması evlaydı.

Bir müddet Türk Başkumandanlığı General Falkenhayn'ın tekliflerine karşı mahzurlar ileri sürerek muhalefet ettiyse de nihayet 23 Şubat'ta 7. Ordu Kumandanlığının Nablus'tan Şeria şarkına geçirilmesi için emir verdi. Bu suretle Falkenhayn'ın fikrine muvafakat etmiş oldu. 20. Kolordudan başka 8. Kolordu (Havran Müfrezesi hariç) ve 1, 2. Kuvveyi Seferiyeler ve Hicaz Kuvveyi Seferiyesi de 7. Ordu emrine verildi. Şam'daki 4. Ordu Kumandanlığı ikmal işlerini tanzime devam ve aynı zamanda Havran Müfrezesiyle Yemen kuvvetlerine de kumandaya devam edecekti. 7. Ordu mıntıkası bu tertibatla denizden Şeria'ya kadar genişlemişti. Şubat ortasında tamamıyla cepheye gelmiş olan Asya Kolu, 7. Ordu emrine verilmişti. Asya Kolu Kumandanı Miralay Von Frankenberg cephenin merkez grubu kumandasını deruhte etti ve 701. Alman Taburu da bu merkez grubuna eklendi. 702. Alman Piyade Taburu cephenin sağ cenah kısmında kullanıldı. 703. Piyade Taburu Şeria şark mıntıkasında Tafile Harekatı'nda kullanılmıştı.

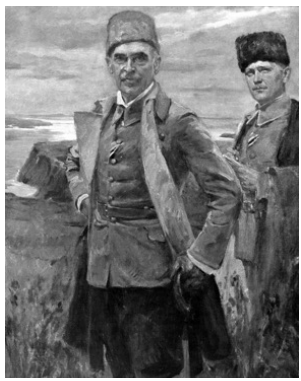
Müşir Liman Von Sanders Paşa 1 Mart'ta yani kumandayı eline alır almaz eski Ordu Kumandanı tarafından kararlaştırılmış olan tertibatı bozdu ve Amman istikametinde yola çıkmış olan 7. Ordu Karargahının tekrar Nablus'a dönmesi ve cephenin eskisi gibi 7 ve 8. Ordular arasında taksimi için emir verdi. Şimdilik Şeria şark mıntıkasındaki kıtaatın kumandası Ali Rıza Paşa'ya verildi. Erkanı Harbiye Reisi Kaymakam Von Hagen idi.

General Falkenhayn'ın düşünce ve tahminlerinin doğru olduğunu vukuat gösterdi. 9 Mart'ta İngilizler Kudüs şimal mıntıkasında Nablus Caddesi'nin iki tarafından taarruza başladı. Müteaddit günler devam eden kanlı muharebeler hep Nablus yolunu kapayan bin metre yüksek ve hakim Telli Azur'daki Türk mevzileri etrafında oldu. Neticede Telli Azur İngilizlerin elinde kaldıysa da Türkler Nablus'a kadar idamesi [devamı] düşünülen İngiliz taarruzunu muvaffakiyetle durdurdu.

İngilizler tarafından 12 Mart'ta Remle-Afule Demir Yolu şark mıntıkasında 15 kilometrelik bir cephe üzerinde Kafri Kazım ve Dirballut üzerinde ve Eriha şarkındaki Türk köprübaşına karşı yapılan taarruzlar da tardedildi [püskürtüldü]. Bu muvaffakiyetsizliklerden sonra İngiliz taarruzları söndü. Yalnız şurada burada mevzi muharebesi faaliyetleri oluyordu.

Bundan sonra İngilizlerin harekatı tekrar Şeria şark mıntıkasına intikal etmişti. Düşmanın bu harekatta hedefi Tafile civarında asilere karşı hareket eden Türk-Alman kuvvetlerini çevirmek ve aynı zamanda Amman'ı ve Salt Yaylası'nı ele geçirmekti. İngilizler buna muvaffak olurlarsa 7 ve 8. Orduların Yermük mıntıkasına kadar geriye alınmasından başka çare kalmayacaktı. Essalt mıntıkası İngilizlerin elinde bulunursa bu istinat noktasından hem 7. Ordunun mevzilerine şimal istikametinde taşmak im-

kanını elde edecekler ve hem de Şam-Dera-Samah Demir Yolu'nu kesmiş olacaklardı.

Yıldırım Grubu Kumandanı
Liman Paşa

4. Ordu Kumandanı
Mersinli Cemal Paşa

7. Ordu Kumandanı
Mustafa Kemal Paşa

8. Ordu Kumandanı
Cevat Paşa

26 Mart'ta İngilizler, kuvvetli kıtaat ve bilhassa süvari ile aşağı Şeria Vadisi'nde baskın tarzında şimalişarki istikametinde taarruza geçti. Bu suretle meydana gelen I. Şe-